

Es capità La broma

UAN vaig contar, dins es meu treballet de caràcter anecdòtic, «De nostra terra», lo que jo sabia per tradició damunt s'afusellament de s'infeliç capità Joan Mercadal, àlias *La broma*, poc me pensava que aquesta anècdota hagués de motivar una disquisició referent a quines eren ses condicions personals de tal subjecte i quina degué esser llur participació en se revolta del any deu.

An els pocs dies de publicat es corresponent quadern de se REVISTA (setè de 1920) s'il·lustrat bibliòfil menorquí, mon amic D. Manuel Lafuente, tingué s'amabilitat de mostrar-me un document original, molt interessant, salvat per mans seves d'entre papers refuts. Se tracta d'una comunicació dirigida i' any 1802 pes Comissari, en aquestes illes, de ses Relacions Comercials de se República Francesa an es Governador de Menorca, denunciant-li com a pirata una barca corsària nomenada *Neptuno* que comandava un tal Joan Merinorix, essent son armador en Joan Mercadal, àlias *La broma*.

Es document diu a la lletra:

Mahon le 24 Fructidor an 11.me

Le Commissaire des Relations Commerciales de la République Française aux Isles Baleares.

A Monsieur le Gouverneur pour S. M. C. à Minorque.

Monsieur le Gouverneur,

Je suis informé que depuis quelques jours un certain Jean Merinorix alias Maricho mahonnais, commandant un Corsaire anglais qu' on dit s' appeller le Neptune se tient sur les côtes de cette Isle rodant de cale en cale et se tenant à sortir d'embarquer les marins minorquins il en a deja reçu sept à Ciutadella.

On m' assure et positivement que l' armateur de ce Corsaire est un nommé Jean Mercadal alias *la Broma* mahonnais que dernièrement il a été lui même sur la côte de l' Isle dans un endroit apellé *el Grau* pour approvisionner le Corsaire et faciliter l' embarquement des marins du pays.

On m' assure encore que ce Corsaire est muni de doubles expéditions espagnoles et anglaises:

On pretend que ce Corsaire ne reconnoit absolument aucune autorité et se refuse d' une maniere aussi temeraire qu' indecente d' obeir aux ordres du Consul de S. M. B.

Il seroit à desirer, Monsieur le Gouverneur, que d' après ces faits et l' inconduite singuliere de Jean Merinorix, vous voulussiez bien inviter M.^r le Consul anglais de vous faire connoitre affirmativement et par écrit si les papiers et expéditions de Merinorix lui ont été présentés et si ils sont conformes aux reglemens de la marine anglaise et d' après ce s' il considere cet armement comme veritablement anglais. Tout jusqu' ici donne lieu à croire que ce n' est absolument qu' un Forban.

Mieux que moi vous sentirez, Monsieur le Gouverneur, l' atrocité de la conduite du nommé Jean Mercadal alias *la Broma*. Mon devoir m' impose d' appeller le plus energiquement la severité de votre justice sur un homme qui ose se rendre coupable du crime le plus atroce celui de trahir son Souverain et de violer les droits des gens et de l' humanité.

Je suis encore faché, Monsieur le Gouverneur, d' avoir à vous porter plainte contre Messrs les Intendants de Santé de Ciudadella qui sans reflexion et probablement sans en prevenir le gouverneur se sont permis d' admettre à la pratique Merinorix lors de sa relâche en ce Port.

Je ne doute nullement, Monsieur le Gouverneur, d' après les preuves si multipliées et si éclatantes de votre zele pour le Service de S. M. que vous ne preniez les mesures les plus severes et les plus actives pour arrêter des abus et prevenir des manœuvres qui ne peuvent avoir que les resultats les plus

facheux. Je me ferai un devoir bien dour d'en rendre compte à L'ambassadeur de la République ainsi qu'à mon Gouvernement.

Recevez les assurances de la haute considération avec laquelle j'ai l'honneur d'être.

A. Grasset—Saint Sauveur

No era un qualsevol s'autor d'aquesta comunicació. A part son delicat càrrec, en aquell temps de contínua trifulga entre França i Anglaterra, de que tant se ressentia es comerç marítim, en Grasset de Saint Sauveur va acreditar sa suficiència donant a llum un dels més interessants llibres d'aquella època damunt ses Balears. (*) No és creïble, endemés, que sens fonament de cap mena hagués fulminada tan denigrant denúncia contra un borraixó inofensiu. Havem, doncs, de creure racionalment que es capitá Joan Mercadal l'any 1802 no anava de bromes, o que ajudava a fer-les massa pesades a ses barques d'es comerç francès, i en falta de franceses, a ses d'altres pavellons.

Per altra banda, ¿per què els nostros avantpassats havien de tenir com inofensiu a un homo capaç de semblanis malifetes? Si en Joan Mercadal hagués capitanejat els revoltosos de l'any deu ¿no ho havien de saber persones vivents a Mahó en aquells dies, qui, endemés, exercien càrrecs públics de caràcter judicial i municipal? ¿Hauriem de creure que tals persones finguessin interès amb llevar culpes an es revolucionari i donar-la tota an els jutges qu'el condemnaren? Misteris de s'Història que potser mos aclariria es procés, encara que aleshores estava prohibit fonamentar ses sentències,

¿I els historiadors? ¿Es creïble que tots hagin incorreguts amb s'omissió de data tan capital, si realment *La broma* hagués sigut es cap de se revolta? Com en el món tot és relatiu, això seria igual a que en Quadrado no hagués anomenat en Simon Ballester, per exemple, dins se seva obra «Forenses y Ciudadanos».

(*) *Voyage dans les Iles Baléares et Pithiuses*.—Paris, 1807.

Perque jo, en cerca de la veritat històrica, sòm consultades ses següents obres: «Historia de la isla de Menorca», por D. Rafael Oléo y Quadrado—Ciudadela, 1876; «Historia de la isla de Menorca», por D. Pedro Riudavets Tudury—Mahón, 1887; «Historia de Menorca», por Juan Benejam Saura—Ciudadela, 1897; «Geografía e Historia de Menorca», por D. Lorenzo Lafuente Vanrell—Barcelona, 1907; «Compendio de Geografía e Historia de Menorca», por Francisco Hernández Sanz—Mahón, 1908.

Tots en tracten de *se revolució de l'any deu*, per més que no estiguin gaire d'acord amb ses causes que la provocaren. Uns l'atribueixen a intemperàncies del Bisbè Juano, relacionades amb se política general; altres, a se temor de que aquí s'establissin quintes; altre, a se falta de recursos de ses Universitats de s'Illa i a calamitats meteorològiques; i altre, a rivalitat entre Mahó i Ciutadella per qüestió de se capitalitat de Menorca.

Ningú no'n parla d'en Joan Mercadal; solament en Riudavets, sens dubte perque se seva obra, com a més voluminosa, entra amb majors detalls, diu a la lletra (Parte 2.ª pág. 1737):

«Así concluyó aquella algarada menorquina, conocida en la historia del país con el nombre de *Revolució de l'any deu*, que si bien no produjo derramamiento de sangre durante el conflicto, no dejó de echar un borrón sobre la buena nota que de pacíficos y respetuosos con sus autoridades han tenido siempre y siguen teniendo estos isleños. Pero la vindicta pública reclamaba una víctima propiciatoria que cargara con ajenas responsabilidades a quien acumular el origen del motín, y no habiéndola concreta, porque aquel movimiento fué espontáneo en toda la isla, buscóla la justicia en el que más se estremó en el movimiento.»

«Había en Mahón un hombre de carácter alegre y decidor, cual era el capitán Juan Mercadal, apodado *La broma*, por lo bromista que era, y se le aprisionó como a otros muchos. Sin

formación de causa se le embarcó para Palma, en donde, harto apresuradamente, se le ejecutó el día 11 de Abril, pues la opinión pública lo absolvía de toda participación y delito en aquel movimiento, como lo manifestaba en pasquines, en los cuales se revelaba quienes eran los acusadores del capitán Mercadal, y los motivos de la acusación. No concluyó, sin embargo, así el expediente incoado, como tendremos lugar de ver más adelante».

Aquestas darrereres paraules d' en Riudavets fan entrar amb sospita de qu' es pobre *La broma* pagá l' any deu se nova i se vella; més se vella que se nova. He llegit anys enrre—me sembla que a s' obra d' en Santos Oliver «Mallorca durante la primera revolución» (1808 a 1814)—que els corsaris mahonesos acomplien aquell refrany espanyol: *cuando no hay lomo, de todo como*; i ho pagaven sovint ses barques de nostra germana i veïna. ¿No podria esser que als mallorquins els hi hagués vingut com a gall d' Índia per Nadal se captura de s' armador d' un forbant que era el *Neptuno*?

A ell—en Joan Mercadal—donat a la bevenda, no l' havien de preocupar gens ni mica, pera exposar-hi sa pell, ni ses qüestions del Bisbe Juano amb sos vicaris, ni se temor de ses quintes, ni els desastres de ses torrentades, ni se disputa entre Mahó i Ciutadella pera se capitalitat de s' Illa. Sols el podia fer botar un ukase prohibint s' ús de s' alcohol, com es que potser determiná, més que altra cosa, se caiguda del Tsar Nicolau II. I llavors no se' n tractava en aquesta illa de donar tal disgust an els borraixos.

Tan anònim va esser es moviment de l' any deu que, si bé se feren moltes detencions pera inquirir quins fossin llurs promovedors, acabá se causa sens altra víctima personal que *La broma*, segons apareix de ses següents paraules d' es mateix Riudavets (pág. 1751):

«Digimos que el expediente incoado en averiguación de los promovedores del motín del 1.º Marzo de 1810, no concluyó con la ejecución de *La broma*. Había muchos detenidos en la

cárcel y seguía paralizada la causa, hasta que, en Julio de 1812, vino desde Palma para revisarla y elevarla a la superioridad, el oidor de la Audiencia de Mallorca D. Isidoro Antillón, quien parece la dejó terminada el 26 de Enero del año siguiente en que regresó a Palma; pero no se tuvo la noticia de su fallo hasta 1815, en el que se condenaba a los pueblos de Mahón y Alayor al pago de una multa de cincuenta mil duros, contra la cual se apelaron aquellos municipios, consiguiendo al fin, después de cinco años de gestiones, que se la redujera a veinte y seis mil que tuvo que hacerse efectiva.»

«La multa se fué pagando por repartimientos vecinales y anualmente, entre ambas poblaciones, cuyo pago se conocía con el nombre de *Contribució de l' any deu* y que no se extinguió hasta después de la muerte de Fernando VII.»

Els altres historiadors de Menorca no contradueixen en Riudavets sobre aquest punt; ans bé, els qui en parlen se manifesten d' acord amb ell.

Me sembla, per tot lo dit, que s' inesperat descobriment de se comunicació d' en Saint Sauveur, lluny d' enterbolir es passat, l' aclareix. *La broma* fou víctima de llurs antecedents, més que de se revolta incruenta de l' any deu.

I per què no? De més verdes en maduren, i n' han madurades en tot temps de s' Història.

No'm sorpren, per últim, que els nostros avis no atribuïssin se condemna d' es capitá *La broma* a dits antecedents, perquè havem de creure que pera ells es fer de corsari, amb puntes i ribets de pirateria, era una indústria com qualsevol altra i més lucrativa aleshores, per noltros, que totes ses altres.

Pere Ballester